

Topos *homo viator*

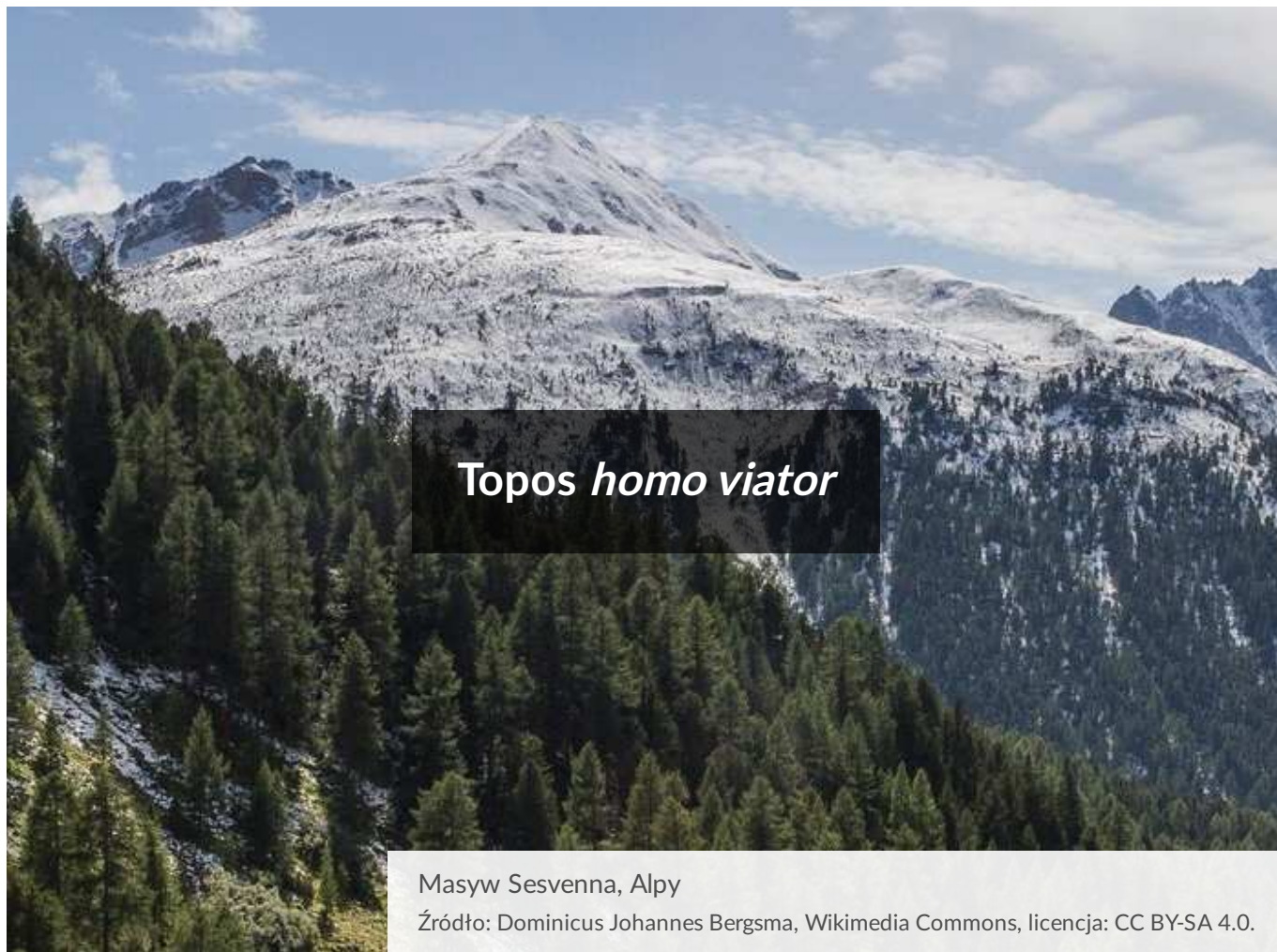
- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Leopold Staff, *Odys*, [w:] tegoż, *Dziewięć muz*, Warszawa 1958, s. 30.
- Źródło: *2 Krl 5, 1-19*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 343-344.
- Źródło: *1 Krl 10, 1-13*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 323.
- Źródło: *Rdz 12, 1-10; 13, 1-6; 13, 14-18; 15, 13-18*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, tłum. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 33-35.
- Źródło: *Dz 8, 26-39*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 1251.

- Źródło: *Łk 19, 11–27*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 1205.
- Źródło: *Wj 3, 1–10; 4, 27–29; 12, 31–37; 13, 18–19; 14, 21–22; 15, 22–23; 16, 35; 19, 1–5*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 72, 74, 80, 82–85.
- Źródło: *Rdz 4, 8–16*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 27.
- Źródło: Manfred Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. Kazimierz Romaniuk, Poznań 1989, s. 45–46.
-

Topos *homo viator*

Masyw Sesvenna, Alpy

Źródło: Dominicus Johannes Bergsma, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Encyklopedyczna definicja hasła „człowiek” mówi, że jest to rozumny ssak o dwunożnej postawie, komunikujący się za pomocą złożonego kodu językowego oraz mający wysoko rozwinięte potrzeby społeczne. Temu skrótowemu opisowi nie przeczą inne próby zmierzenia się z odwiecznym pytaniem: „kim jest człowiek?”. Często za podstawową cechę człowieka przyjmuje się fakt, że jest to istota nieustająco znajdujaca się w drodze. Nie musi to być jednak tylko droga w znaczeniu fizycznym, ale również w sensie duchowym. Wedle tej koncepcji każdy z nas to HOMO VIATOR, wędrujący własną ścieżką życia.

Twoje cele

- Zinterpretujesz topos *homo viator* w wybranych fragmentach Biblii.
- Ustalisz motywację decyzji bohaterów.
- Zaklasyfikujesz wybranych bohaterów biblijnych do odpowiedniego typu wędrowca.

Przeczytaj

Topos *homo viator*

W kulturze i nauce istnieją takie motywy, które występują w wielu dziedzinach aktywności ludzkiej (np. w filozofii, teologii czy sztuce), a przy tym – w odmiennych kręgach kulturowych i w różnych epokach. Są to tzw. miejsca wspólne, które badacze literatury, za sprawą [Ernsta R. Curtiusa](#), określają wywodzącym się z greki słowem [topos](#). Wśród nich znajduje się także topos *homo viator* (łac. podróżny, wędrowiec). W filozoficznym ujęciu ziemską egzystencję człowieka łączy się z nieustannym przebywaniem szlaku od narodzin do śmierci, więc bycie „człowiekiem drogi” nie jest wyborem, lecz jednym z fundamentów ludzkiego istnienia.

Wykonana w 1813 r. mapa nawiązuje do napisanej przez angielskiego teologa z XVII stulecia Johna Bunyana książki *The Pilgrim's Progress from This World to That Which Is to Come* [...]. Mapę zatytułowano: *Postęp pielgrzymów, czyli podróż chrześcijan z miasta zniszczenia w tym złym świecie do niebiańskiego miasta w świecie, który ma nadejść*. Przedstawia ona kolejne etapy duchowego pielgrzymowania do opisanej w Apokalipsie św. Jana – Nowej Jerozolimy. Dzieło Bunyana okazało się jedną z najpopularniejszych książek w XVII w., bo w ciągu 10 lat wydrukowano ją w niemal 100 tysiącach egzemplarzy. Czytelników zafascynowała fabuła, przedstawiająca wędrowkę bohatera nazywanego Chrześcijaninem – z pustyni symbolizującej świat

doczesny do Niebiańskiego Grodu. Zainspirowana lekturą Biblii pielgrzymka oznaczała życie ludzkie, pełne przeciwności i niebezpieczeństw czyhających na ciało i duszę człowieka.

Źródło: domena publiczna.

Antyczne źródła toposu *homo viator*

Jak wiele innych toposów, *homo viator* był obecny już w kulturze starożytnej. Za klasyczny przykład realizacji tego motywu badacze uznają *Odyseję* Homera, czyli epos przedstawiający dzieje powrotu greckiego wojownika Odysa z trwającej 10 lat wojny trojańskiej do ojczystej Itaki. Choć w ujęciu Homera 10-letnia tułaczka była jednostkowym doświadczeniem, już w średniowieczu zaczęto rozumieć ją metaforycznie, odczytując losy herosa greckiego w kontekście chrześcijańskim. W tej perspektywie każdy człowiek jest Odysem-pielgrzymem, który powinien pokonać wszelkie przeciwności, by osiągnąć niebo. W XX w. pojmowanie Odysa jako „człowieka drogi” ma częściej wymiar [egzystencjalny](#), np. w wierszu [Leopolda Staffa](#):

” Leopold Staff

Odys

Niech cię nie niepokoją
Cierpienia twe i błędy.
Wszędy są drogi proste,
Lecz i manowce wszędy.
O to chodzi jedynie,
By naprzód wciąż iść śmiało,
Bo zawsze się dochodzi
Gdzie indziej, niż się chciało.
Zostanie kamień z napisem:
Tu leży taki a taki.
Każdy z nas jest Odysem,
Co wraca do swej Itaki.

Źródło: Leopold Staff, *Odys*, [w:] tegoż, *Dziewięć muz*, Warszawa 1958, s. 30.

Również z antyku wywodzi się odmiana toposu *homo viator*. Jest to motyw znany pod nazwą *Hercules in bivio* (łac. Herkules na rozstaju dróg). Przedstawia on popularnego bohatera mitologii rzymskiej stojącego przed koniecznością wyboru jednej z rozstajnych dróg. Interpretowano tę sytuację np. jako wybór między bytem wygodnym, ale też mało wartościowym a życiem pełnym niebezpieczeństw, lecz przynoszącym chwałę. Skojarzenia te pozwalały na ukazanie różnic między [hedonizmem](#) a stoicyzmem – pierwszy nurt był symbolizowany przez szeroki, gładki, a przy tym nieprowadzący do dobrego celu trakt; drugi – przez wąską, wyboistą ścieżką, która kończy się nagrodą w postaci pośmiertnej sławy. Inną wykładnią wędrówki jedną z dróg było rozróżnienie [życia kontemplatywnego](#) i aktywnego. W kulturze chrześcijańskiej pozwalało to np. na przedstawienie zalet i wad związanych z pójściem do klasztoru lub wybór stanu rycerskiego.

Biblijne źródła toposu *homo viator*

Sygnalizowana możliwość odczytania toposu *homo viator* w kontekście religii chrześcijańskiej wskazuje na kolejne ważne źródło motywu. Jest nim Biblia. Zawiera ona wiele opisów wędrówek, przy czym pokonywanie drogi często ma tu sens fizyczny i duchowy.

” Manfred Lurker

Słownik obrazów i symboli biblijnych

Każde ludzkie działanie stanowi część drogi życiowej człowieka. [...] Wszystkie religie wskazują swoim wyznawcom jakąś drogę życia. Istnieje mnóstwo obrzędów, mających za zadanie przedstawić w formie swoistego [imitatio Dei](#) pewne epizody z życia bóstwa, któremu się oddaje cześć. [...] W Starym Testamencie droga posiada potrójne znaczenie. Przede wszystkim określa się tym terminem niezbadane wyroki Boże względem całego świata. Dlatego Pan mówi: »Moje myśli nie są myślami waszymi ani wasze drogi moimi drogami« (Iz 55, 8) [...]. Droga oznacza ponadto w Starym Testamencie po prostu ludzkie postępowanie. Życie ludzkie jest przyrównane do drogi (Ps 20, 24), która przed Bogiem nigdy nie jest zakryta (Ps 139, 3).

[...] Wreszcie droga oznacza życie ludzkie oparte na przykazaniach Boga. [...] »Droga zbawienia« - to życie zgodne z wolą Bożą; kto ta drogą kroczy, będzie miał pokój (Jr 6, 16). [...] Istnieje droga nie tylko sprawiedliwego, lecz także ścieżka bezbożnego (Ps 1, 6). [...] Wyrażenie »droga Boża« oznacza życie ludzkie, oparte na wskazaniach Bożych (Mk 12, 14). [...] Szczytem biblijnej symboliki drogi są słowa, które Jezus wypowiedział o sobie samym: »Ja jestem drogą i prawdą, i życiem« (J 14, 6). [...] Kto kroczy drogą Chrystusa, dostanie się do królestwa niebieskiego. [...] Mimo powiązania z ziemią człowiek wierzący jest przekonany, że będzie mu dane znaleźć swoją [via sacra](#) [...], gdy przez bramę Kościoła zmierza do ołtarza. Każda pielgrzymka przypomina wędrującym, że życie ludzkie na ziemi jest pielgrzymowaniem do nieba.”

Źródło: Manfred Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. Kazimierz Romaniuk, Poznań 1989, s. 45–46.

Wywodzące się z Pisma Świętego postrzeganie ludzi jako pielgrzymów miało istotny wpływ na rozważania teologiczne od średniowiecza aż po czasy nam współczesne. W *Sumie teologicznej* [św. Tomasza z Akwinu](#) motyw konieczności podróżowania do celu pojawia się wielokrotnie i rozumiany jest jako dążenie do szczęśliwości. Do jeszcze bardziej radykalnych wniosków doszedł XX-wieczny myśliciel francuski [Gabriel Marcel](#), który uznał *homo viator* za jedyny możliwy model funkcjonowania człowieka w świecie: „człowiek, który przestałby iść, nie byłby już wcale człowiekiem”.

(Źródło: Gabriel Marcel, *Tajemnica bytu*, przeł. Małgorzata Frankiewicz, Kraków 1995, s. 339).

Różne realizacje motywu wędrowcy w Biblii

Idea *homo viator* jest realizowana w Biblii na wiele sposobów.

Cytaty

Rdz 12, 1–10; 13, 1–6; 13, 14–18; 15, 13–18

12. 1 Pan rzekł do Abrama: «Wyjdź z twojej ziemi rodzinnej i z domu twego ojca do kraju, który ci ukazę. **2** Uczynię bowiem z ciebie wielki naród, będę ci błogosławił i twoje imię rozśląwię: staniesz się błogosławieństwem. [...]» **4** Abram udał się w drogę, jak mu Pan rozkazał, a z nim poszedł i Lot. [...] **5** I zabrał Abram z sobą swoją żonę Saraj, swego bratanka Lota i cały dobytek, jaki obaj posiadali, oraz służbę, którą nabyli w Charanie, i wyruszyli, aby się udać do Kanaanu. Gdy zaś przybyli do Kanaanu, **6** Abram przeszedł przez ten kraj aż do pewnej miejscowości koło Sychem, do dębu More. - A w kraju tym mieszkali wówczas Kananejczycy. - **7** Pan, ukazawszy się Abramowi, rzekł: «Twojemu potomstwu oddaję właśnie tę ziemię». Abram zbudował tam ołtarz dla Pana, który mu się ukazał. **8** Stamtąd zaś przeniósł się na wzgórze na wschód od Betel i rozbił swój namiot pomiędzy Betel od zachodu i Aj od wschodu. Tam również zbudował ołtarz dla Pana i wzywał imienia Jego. **9** Zwinąwszy namioty, Abram wędrował z miejsca na miejsce w stronę Negebu. **10** Kiedy zaś nastął głód w owym kraju, Abram powędrował do Egiptu, aby tam przez pewien czas pozostać; był bowiem ciężki głód w Kanaanie. [...]

13. 1 Abram wywędrował więc z Egiptu z żoną i całym dobytkiem swoim oraz z Lotem do Negebu. **2** A był Abram już bardzo zasobny w trzody, srebro i złoto. **3** Zatrzymując się na postojach, Abram zawędrował z Negebu do Betel [...] **5** Lot, który szedł z Abramem, miał również owce, woły i namioty. **6** Kraj nie mógł utrzymać ich obu, bo zbyt liczne mieli trzody; musieli więc się rozłączyć. [...] **14** Po odejściu Lota Pan rzekł do Abrama: «Spójrz przed siebie i rozejrzyj się z tego miejsca, na którym stoisz, na północ i na południe, na wschód i ku morzu; **15** cały ten kraj, który widzisz, daję tobie i twemu potomstwu na zawsze. [...] **17** Wstań i przejdź ten kraj wzdłuż i wszerz: tobie go oddaję». **18** Abram zwinął swe namioty i przybył pod Hebron, gdzie były dęby Mamre. Osiedliwszy się tam, zbudował ołtarz dla Pana. [...]

15. 13 I wtedy to Pan rzekł do Abrama: «Wiedz o tym dobrze, iż twoi potomkowie będą przebywać jako przybysze w kraju, który nie będzie ich krajem, i przez czterysta lat będą tam ciemiężeni jako niewolnicy; **14** aż wreszcie ześlę zasłużoną karę na ten naród, którego będą niewolnikami, po czym oni wyjdą z wielkim dobytkiem. **15** Ale ty odejdiesz do twych przodków w pokoju, w późnej starości zejdziesz do grobu. **16** Twoi potomkowie powrócą tu [...]». **17** A kiedy słońce zaszło i nastał mrok nieprzenikniony, ukazał się dym jakby wydobywający się z pieca i ogień niby gorejąca pochodnia i przesunęły się między tymi połowami zwierząt. **18** Wtedy to właśnie Pan zawarł przymierze z Abramem, mówiąc: «Potomstwu twemu daję ten kraj, od Rzeki Egipskiej aż do rzeki wielkiej, rzeki Eufrat [...]»

Źródło: Rdz 12, 1–10; 13, 1–6; 13, 14–18; 15, 13–18, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, tłum. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 33–35.

” 1 Krl 10, 1–13

10. 1 Również i królowa Saby, usłyszawszy rozgłos [mądrości] Salomona, przybyła, aby osobiście się o niej przekonać. **2** Przyjechała więc do Jerozolimy ze świetnym orszakiem [...]. Następnie przyszła do Salomona i odbyła z nim rozmowę o wszystkim, co ją nurtowało. **3** Salomon zaś udzielił jej wyjaśnień we wszystkich zagadnieniach przez nią poruszonych. Nie było zagadnienia, nieznanego królowi, którego by jej nie wyjaśnił. **4** Gdy królowa Saby ujrzała całą mądrość Salomona oraz pałac, który zbudował, **5** jak również zaopatrzenie jego stołu w potrawy i napoje, i mieszkanie jego dworu [...], wówczas wpadła w zachwyty. **6** Dlatego przemówiła do króla: «Prawdziwa była wieść, którą usłyszałam w moim kraju o twoich dziełach i o twej mądrości. **7** Jednak nie dowierzałam tym wieściom, dopóki sama nie przyjechałam i nie zobaczyłam na własne oczy, że nawet połowy mi nie powiedziano. Przewyższyłeś mądrością i powodzeniem wszelkie pogłoski, które usłyszałam. [...] **9** Niech będzie błogosławiony Pan,

Bóg twój, za to, że ciebie upodobał sobie, aby cię osadzić na tronie Izraela; z miłości, jaką żywi Pan względem Izraela, ustanowił cię królem dla wykonywania prawa i sprawiedliwości». **10** Następnie dała królowi sto dwadzieścia talentów złota i bardzo dużo wonności oraz drogocennych kamieni. [...] **13** Król Salomon zaś podarował królowej Saby wszystko, w czym okazała swe upodobanie i czego pragnęła, prócz tego, czym ją Salomon obdarzył z królewską hojnością. Niebawem wyruszyła w drogę powrotną do swego kraju wraz ze swymi sługami.

Źródło: 1 Krl 10, 1–13, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 323.

” 2 Krl 5, 1–19

5. 1 Naaman, wódz wojska króla Aramu, miał wielkie znaczenie u swego pana [...]. Lecz ten człowiek – [dzielny wojownik] – był trędowaty. **2** Kiedyś podczas napadu zgraje Aramejczyków zabrały z ziemi Izraela młodą dziewczynę, którą przeznaczono do usług żonie Naamana. **3** Ona rzekła do swojej pani: «O, gdyby pan mój udał się do proroka, który jest w Samarii! Ten by go wtedy uwolnił od trądu». **4** Naaman więc poszedł oznajmić to swojemu panu, powtarzając słowa dziewczyny, która pochodziła z kraju Izraela. **5** A król Aramu odpowiedział: «Wyruszaj! A ja pošlę list do króla izraelskiego». Wyruszył więc [...]. **6** I przedłożył królowi izraelskiemu list o treści następującej: «Z chwilą gdy dojdzie do ciebie ten list, [wiedz], iż posyłam do ciebie Naamana, sługę mego, abyś go uwolnił od trądu». **7** Kiedy przeczytano list królowi izraelskiemu, rozdarł swoje szaty i powiedział: «Czy ja jestem Bogiem, żebym mógł uśmiercać i ożywiać? [...] **8** Lecz kiedy Elizeusz, mąż Boży, dowiedział się, iż król izraelski rozdarł swoje szaty, polecił powiedzieć królowi: «[...] Niechże on przyjdzie do mnie, a dowie się, że jest prorok w Izraelu». **9** Więc Naaman przyjechał swymi końmi i swoim powozem, i stanął

przed drzwiami domu Elizeusza. **10** Elizeusz zaś kazał mu przez posłańca powiedzieć: «Idź, obmyj się siedem razy w Jordanie, a ciało twoje będzie takie jak poprzednio i staniesz się czysty!» **11** Rozgniewał się Naaman i odszedł ze słowami: «[...] **12** Czyż [...] rzeki Damaszku, nie są lepsze od wszystkich wód Izraela? Czyż nie mogłem się w nich wykapać i być oczyszczonym?» Pełen gniewu zawrócił, by odejść. **13** Lecz słudzy jego przybliżyli się i przemówili do niego tymi słowami: «Gdyby prorok kazał ci spełnić coś trudnego, czy byś nie wykonał? [...] Obmyj się, a będziesz czysty?» **14** Odszedł więc Naaman i zanurzył się siedem razy w Jordanie, według słowa męża Bożego, a ciało jego na powrót stało się jak ciało małego dziecka i został oczyszczony. **15** Wtedy wrócił do męża Bożego z całym orszakiem, wszedł i stanął przed nim, mówiąc: «Oto przekonałem się, że na całej ziemi nie ma Boga poza Izraelem! [...]» [...] **19** On zaś odpowiedział mu: «Idź w pokoju!»

Źródło: *2 Krl 5, 1-19*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 343-344.

Słownik

archetyp

(gr. *arche* – początek, gr. *typos* – typ)

1. pierwowzór, prototyp jakiejś postaci, zdarzenia, motywu, symbolu lub schematu, 2. w psychoanalitycznej teorii C. G. Junga: wspólny wszystkim ludziom, dziedziczny wzorzec reagowania i postrzegania świata

egzystencjalny

(łac. *ex-sisto* – występuję) – odnoszący się do istnienia, dotyczący istnienia

hedonizm

(gr. *hedone* – przyjemność, rozkosz) – pogląd filozoficzny, zakładający, że najważniejszym celem w życiu jest zaspokajanie przyjemności (głównie

fizycznych)

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communis* – miejsce wspólne) – powtarzający się motyw, występujący w obrębie literatury i sztuki zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość kulturową danego kontynentu czy na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka; topos budowany jest na zasadzie obrazu mającego na celu opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w *Kazaniach Skargi*)

werset

(łac. *versus* – wiersz) – wyodrębniony graficznie fragment tekstu obejmujący kilka zestawionych podrzędnie lub współrzędnie zdań, spoisty wewnątrznie, zwykle numerowany; podział na wersety występuje w Biblii i tekstach na nią stylizowanych, jak również w Koranie; wersety pełnią w prozie rytmicznej rolę zbliżoną do tej, jaką pełnią wersy lub zwrotki w poezji

życie kontemplatywne

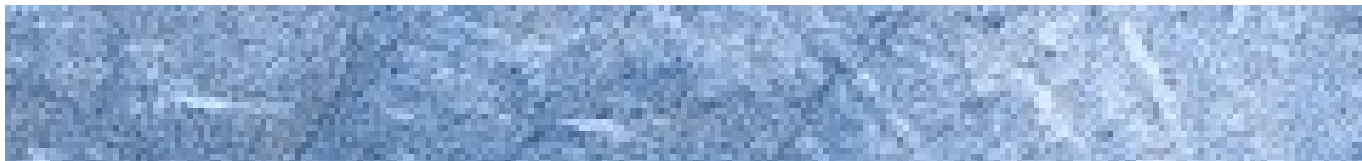
(łac. *con-templor* – obserwuję miejsce uprzednio określone) – życie, w którym dominuje zastanawianie się nad sensem istnienia, rozważanie kwestii duchowych, skupienie się na sferze intelektualnej

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Rozwiąż interaktywny quiz i sprawdź swoją wiedzę na temat toposu *homo viator*. Na odpowiedź na wszystkie pytania masz 5 minut. Jeżeli zdarzyło ci się popełnić błąd, po zakończonym teście sprawdź, które odpowiedzi są nieprawidłowe, i spróbuj jeszcze raz.

Test

Sprawdź swoją wiedzę

Poziom trudności:

łatwy

Limit czasu:

4 min

Twój ostatni wynik:

-

Uruchom

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Wskaż, w których z wymienionych opowieści z mitologii greckiej i Biblii realizowany jest topos *homo viator*.

Jabłko niezgody, Przypowieść o synu marnotrawnym, Podróż Odyseusza, Biblijny opis stworzenia świata, Apollo i Marsjasz, Przypowieść o wdowim groszu, Orfeusz i Eurydyka, Kain i Abel, Królowa Saby odwiedza króla Salomona

obecny topos <i>homo viator</i>	
nieobecny topos <i>homo viator</i>	

Ćwiczenie 3

Zaznacz słowa, które nadają wypowiedzi sens zgodny z treścią Pierwszej Księgi Królewskiej.

Królowa Saby wybrała się w podróż do państwa rządzonego przez Salomona / Abrahama / Naamana, bo słyszała o mądrości / bogactwie / urodzie króla. Była to więc wędrownka zaplanowana / spontaniczna / bez celu.

Ćwiczenie 4

Wykaż, że królowa Saby osiągnęła cel swej wędrownki. Odwołaj się do tekstu umieszczonego w sekcji „Przeczytaj”.

Ćwiczenie 5

Zaklasyfikuj Naamana jako reprezentanta jednego z typów wędrownka obecnych w Biblii. Odpowiedź uzasadnij. Odwołaj się do tekstu umieszczonego w sekcji „Przeczytaj”.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, czego Naamana nauczyła jego wędrownka.

Ćwiczenie 7

W typologii biblijnych wędrownków pojawia się wędrowiec poszukujący zakorzenienia oraz całkowicie pozbawiony swojego miejsca na ziemi. Napisz krótki tekst, w którym zaklasyfikujesz Abrahama do jednej z tych dwóch kategorii.

Ćwiczenie 8

Napisz odpowiedź na pytanie: „Czy wędrownka Abrahama miała charakter wyłącznie fizyczny?”. Uzasadniając odpowiedź, przywołaj odpowiednie cytaty.

Praca domowa

Na podstawie poznanych podczas lekcji oraz przywołanych poniżej fragmentów Pisma Świętego napisz wypracowanie na temat: Opisy biblijnych wędrownków jako jedno ze źródeł toposu *homo viator*.

” Rdz 4, 8–16

4. 8 Rzekł Kain do Abla, brata swego: «Chodźmy na pole». A gdy byli na polu, Kain rzucił się na swego brata Abla i zabił go. **9** Wtedy Bóg zapytał Kaina: «Gdzie jest brat twój, Abel?» On odpowiedział: «Nie wiem. Czyż jestem stróżem brata mego?» **10** Rzekł Bóg: «Cóżeś uczynił? Krew brata twego głośno woła ku mnie z ziemi! **11** Bądź więc teraz przeklęty na tej roli, która rozwarła swą paszczę, aby wchłonąć krew brata twego, przelaną przez ciebie. **12** Gdy rolę tę będziesz uprawiał, nie da ci już ona więcej plonu. Tułaczem i zbiegiem będziesz na ziemi!» **13** Kain rzekł do Pana: «Zbyt wielka jest kara moja, abym mógł ją znieść. **14** Skoro mnie teraz wypędzasz z tej roli, i mam się ukrywać przed tobą, i być tułaczem i zbiegiem na ziemi, każdy, kto mnie spotka, będzie mógł mnie zabić!» **15** Ale Pan mu powiedział: «O, nie! Ktokolwiek by zabił Kaina, siedmiokrotną pomstę poniesie!» Dał też Pan znamię Kainowi, aby go nie zabił, ktokolwiek go spotka. **16** Po czym Kain odszedł od Pana i zamieszkał w kraju Nod, na wschód od Edenu.

Źródło: Rdz 4, 8–16, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 27.

” Wj 3, 1–10; 4, 27–29; 12, 31–37; 13, 18–19; 14, 21–22; 15, 22–23; 16, 35; 19, 1–5

3. 1 Gdy Mojżesz pasał owce swego teścia [...], zaprowadził [pewnego razu] owce w głąb pustyni i przyszedł do góry Bożej Horeb. **2** Wtedy ukazał mu się Anioł Pański w płomieniu ognia, ze środka krzewu. [...] **7** Pan mówił: [...] **10** «Idź przeto teraz, oto posyłam cię do faraona, i wyprowadź mój lud, Izraelitów, z Egiptu». [...]

4. 27 Do Aarona powiedział Pan: «Wyjdź na pustynię naprzeciw

Mojżesza». Wszedł więc, a gdy go spotkał w pobliżu góry Boga, ucałował go. **28** Mojżesz opowiedział Aaronowi o wszystkich słowach Pana, który go posłał, oraz o wszystkich znakach, jakie polecił mu wykonać. **29** Poszli więc Mojżesz i Aaron. [...]

12. 31 I jeszcze w nocy kazał faraon wezwać Mojżesza i Aarona, i powiedział: «Wstańcie, wyruszajcie z pośrodku mojego ludu, tak wy, jak Izraelici! Idźcie i oddajcie cześć Panu według waszego pragnienia. [...]». **34** I wziął lud ciasto, zanim się zakwasiło w dzieżach owiniętych płaszczami, i niósł je na barkach. [...] **37** I wyruszyli Izraelici z Ramses ku Sukkot w liczbie około sześciuset tysięcy mężów pieszych, prócz dzieci. [...]

13. 18 Bóg więc prowadził lud okrężną drogą pustynną ku Morzu Czerwonemu, a Izraelici wyszli uzbrojeni z ziemi egipskiej. **19** Zabrał też Mojżesz ze sobą kości Józefa, gdyż ten przysięgą zobowiązał Izraelitów mówiąc: «Wspomoże was niezawodnie Bóg, a wówczas zabierzcie stąd kości moje ze sobą». [...]

14. 21 Mojżesz wyciągnął rękę nad morze, a Pan cofnął wody gwałtownym wiatrem wschodnim, który wiał przez całą noc, i uczynił morze suchą ziemią. Wody się rozstały, **22** a Izraelici szli przez środek morza po suchej ziemi, mając mur z wód po prawej i po lewej stronie. [...]

15. 22 Mojżesz polecił Izraelitom wyruszyć od Morza Czerwonego, i szli w kierunku pustyni Szur. Szli trzy dni przez pustynię, a nie znaleźli wody. **23** I przybyli potem do miejscowości Mara, i nie mogli pić wód, gdyż były gorzkie; przeto nadano temu miejscu nazwę Mara. [...]

16. 35 Izraelici jedli mannę przez czterdzieści lat, aż przybyli do ziemi zamieszkałej. Jedli mannę, aż przybyli do granic ziemi Kanaan. [...]

19. 1 Było to w trzecim miesiącu od wyjścia Izraelitów z Egiptu;

w tym dniu przybyli [oni] na pustynię Synaj. [...] **3** Mojżesz wstąpił wtedy do Boga, a Pan zawołał na niego z góry i powiedział: «Tak powiesz domowi Jakuba i to oznajmisz Izraelitom: [...]. **5** Teraz jeśli pilnie słuchać będziecie głosu mego i strzec mojego przymierza, będziecie szczególną moją własnością pośród wszystkich narodów, gdyż do Mnie należy cała ziemia.»

Źródło: Wj 3, 1-10; 4, 27-29; 12, 31-37; 13, 18-19; 14, 21-22; 15, 22-23; 16, 35; 19, 1-5, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywą Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 72, 74, 80, 82-85.

” Łk 19, 11-27

19. 11 Gdy słuchali tych rzeczy, [Jezus] dodał jeszcze przypowieść, dlatego że był blisko Jerozolimy, a oni myśleli, że królestwo Boże zaraz się zjawi. **12** Mówił więc: «Pewien człowiek szlachetnego rodu udał się w kraj daleki, aby uzyskać dla siebie godność królewską i wrócić. **13** Przywołał więc dziesięciu sług swoich, dał im dziesięć min i rzekł do nich: „Zarabiajcie nimi, aż wrócę”. **14** Ale jego współobywatele nienawidzili go i wysłali za nim poselstwo z oświadczeniem: „Nie chcemy, żeby ten królował nad nami”. **15** Gdy po otrzymaniu godności królewskiej wrócił, kazał przywołać do siebie te sługi, którym dał pieniądze, aby się dowiedzieć, co każdy zyskał. **16** Stawił się więc pierwszy i rzekł: „Panie, twoja mina przysporzyła dziesięć min”. **17** Odpowiedział mu: „Dobrze, sługo dobry; ponieważ w drobnej rzeczy okazałeś się wierny, sprawuj władzę nad dziesięciu miastami!” **18** Także drugi przyszedł i rzekł: „Panie, twoja mina przyniosła pięć min”. **19** Temu też powiedział: „I ty miej władzę nad pięciu miastami!” **20** Następny przyszedł i rzekł: „Panie, tu jest twoja mina, którą trzymałem zawiniętą w chustce. **21** Lękałem się bowiem ciebie, bo jesteś człowiekiem surowym: chcesz brać, czegoś nie położył, i żąć, czegoś nie posiał”. **22** Odpowiedział mu: „Według słów

twoich sędzę cię, zły sługo! Wiedziałeś, że jestem człowiekiem surowym: chcę brać, gdzie nie położyłem, i żąć, gdzie nie posiał. **23** Czemu więc nie dałeś moich pieniędzy do banku? A ja po powrocie byłbym je z zyskiem odebrał”. **24** Do obecnych zaś rzekł: „Odbierzcie mu minę i dajcie temu, który ma dziesięć min”. **25** Odpowiedzieli mu: „Panie, ma już dziesięć min”. **26** „Powiadam wam: Każdemu, kto ma, będzie dodane; a temu, kto nie ma, zabiorą nawet to, co ma. **27** Tych zaś przeciwników moich, którzy nie chcieli, żebym panował nad nimi, przyprowadźcie tu i pościnajcie w moich oczach”».

Źródło: *Łk 19, 11–27*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 1205.

” Dz 8, 26–39

8. 26 «Wstań i idź około południa na drogę, która prowadzi z Jerozolimy do Gazy: jest ona pusta» – powiedział anioł Pański do Filipa. **27** A on poszedł. Właśnie wtedy przybył do Jerozolimy oddać pokłon Bogu Etiop, dworski urzędnik królowej etiopskiej [...], **28** i wracał, czytając w swoim wozie proroka Izajasza. **29** «Podejź i przyłącz się do tego wozu!» – powiedział Duch do Filipa. **30** Gdy Filip podbiegł, usłyszał, że tamten czyta proroka Izajasza: «Czy rozumiesz, co czytasz?» – zapytał. **31** A tamten odpowiedział: «Jakżeż mogę [rozumieć], jeśli mi nikt nie wyjaśni?» I zaprosił Filipa, aby wsiadł i spoczął przy nim. **32** A czytał ten urywek Pisma: «Prowadzą Go jak owcę na rzeź, i jak baranek, który milczy, gdy go strzygą, tak On nie otwiera ust swoich. [...]» **35** A Filip wychodząc z tego [tekstu] Pisma opowiedział mu Dobrą Nowinę o Jezusie. **36** W czasie podróży przybyli nad jakąś wodę: «Oto woda – powiedział dworzanin – cóż przeszkadza, abym został ochrzczony?» [...] **38** I kazał zatrzymać wóz, i obaj, Filip i dworzanin, zeszli do wody. I ochrzcił go. **39** A kiedy wyszli

z wody, Duch Pański porwał Filipa i dworzanin już nigdy go nie
widział. Jechał zaś z radością swoją drogą.

Źródło: *Dz 8, 26–39*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac.
Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 1251.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Topos *homo viator*

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i topoty oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

IV. Samokształcenie.

1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

3) korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;

4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych;

5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

10) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;

11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Zinterpretujesz topos *homo viator* w wybranych fragmentach Biblii.
- Ustalisz motywację decyzji bohaterów.
- Zaklasyfikujesz wybranych bohaterów biblijnych do odpowiedniego typu wędrowca.

Cele operacyjne. Uczeń:

- potrafi czytać, analizować i interpretować teksty literackie oraz innych teksty kultury, a także wskazuje ich wzajemną korespondencję;
- świadomie odbiera utwory literackie i teksty kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym;
- kształci umiejętności komunikacyjne, stosownie wykorzystuje język w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- efektywnie posługuje się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji;
- rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Na dwa tygodnie przed planowaną lekcją nauczyciel zapowiada, że klasa będzie pracowała metodą WebQuestu. Przedstawia uczniom temat przyszłych zajęć: *Topos homo viator*. Dzieli klasę na pięć zespołów i przydziela im tematy prezentacji do przygotowania:
  - Realizacja toposu homo viator w Biblii.

- Realizacja toposu homo viator w mitologii Greków i Rzymian.
- Realizacja toposu homo viator w literaturze wybranych epok (z pominięciem starożytnych).
- Realizacja toposu homo viator w kulturze popularnej.
- Realizacja toposu homo viator w filmie.

Nauczyciel informuje uczniów, że zespoły powinny podzielić się obowiązkami tak, żeby każdy uczestnik zajęć miał swoje zadanie. Jako źródła wskazuje podopiecznym materiał *Topos homo viator*, inne materiały na portalu epodreczniki.pl, zbiory cyfrowe: Polona, Ninateka, Filmoteka Narodowa, oraz inne portale gromadzące sprawdzone i opracowane zgodnie ze standardami treści. Uczniowie powinni skupić się na źródłach internetowych, ponieważ na tym polega metoda WebQuestu

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji. Uczniowie objaśniają znaczenie terminu *topos*, różnicują go z *archetypem*, wskazują inne znane im toposy w kulturze.

Faza realizacyjna:

1. Zespoły przystępują do prezentacji efektów swojej pracy. Grupy kolejno przedstawiają swoje tematy. Należy narzucić limit czasowy dla pojedynczej prezentacji tak, by każdy zespół miał okazję zaprezentować swój temat. Po zakończonej prezentacji każdej grupy wybrana lub chętna osoba wskazuje mocne i słabe strony wystąpienia.
2. Na koniec uczniowie uruchamiają quiz w sekcji „Gra edukacyjna”. Dzięki temu sprawdzą swoją wiedzę dotyczącą toposu *homo viator*

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania lekcji uczniowie rozwiązują zadania 1. i 2. z sekcji „Sprawdź się”.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Na podstawie poznanych podczas lekcji oraz przywołanych poniżej fragmentów Pisma Świętego napisz wypracowanie na temat: Opisy biblijnych wędrówek jako jedno ze źródeł toposu *homo viator*.

Materiały pomocnicze:

- *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.
- *Słownik terminów literackich*, Warszawa 1995.

- Monika Bogdanowska: *Topika*. W: *Retoryka*. Piotr Wilczek, Maria Barłowska, Agnieszka Budzyńska-Daca (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008,.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Gra edukacyjna” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.